

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

NUTARIMAS DĖL

Nataljos KUZMICKAJOS

pareiškimo Nr. 27968/03

prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), 2008 m. birželio 10 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininkės F. TULKENS,

teisėjų A. MULARONI,

I. C. BARRETO,

D. JOČIENĖ,

D. POPOVIĆ,

N. TSOTSORIA,

I. KARAKAŞ,

ir *skyriaus kanclerės* S. DOLLÉ,

atsižvelgdamas į minėtą pareiškimą, pateiktą 2003 m. rugpjūčio 25 d.,
atsižvelgdamas į sprendimą taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį ir
nagrinėti bylos priimtino bei esmės klausimus kartu,
atsižvelgdamas į atsakovės Lietuvos Vyriausybės pateiktą poziciją ir į
pareiškėjos kaip atsakymą pateiktą nuomonę,
po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėja Natalja Kuzmickaja yra Lietuvos Respublikos pilietė, gimusi 1971 m., gyvenanti Vilniuje. Pareiškėjai Teisme atstovauja Vilniuje

praktikuojantis advokatas M. Paškevič. Atsakovei Vyriausybei atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

A. Bylos aplinkybės

Pareiškėja buvo įmonės, kuriai priklausė baras ir kurioje ji dirbo barmene, akcininkė.

Policija gavo anoniminių pranešimą, kad pareiškėjos bare alkoholis parduodamas netiksliais, mažesniais kiekiais. Reaguojant į šį pranešimą, 2003 m. balandžio 23 d. policijos pareigūnas A.D. kartu su kitais dviem pareigūnais S.P. ir A.R. bare atliko kontrolinį gėrimų pirkimą. Policijos pareigūnas apsimetė eiliniu privačiu klientu, siekdamas nustatyti, ar bare parduodami tikslūs baro meniu nurodytų gėrimų kiekiai. Užsakius du brendžio po 50 g, pareiškėja atitinkamai pardavė A.D. 40 g ir 44 g gėrimo.

Tą pačią dieną policijos pareigūnas S.P. surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą, konstatuodamas, kad pareiškėja apgavo klientą (A.D.) 0,96 litų (Lt.; t.y., apie 0,28 eurų (EUR)).

2003 m. birželio 11 d. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas pripažino pareiškėją kalta padarius administracinį teisės pažeidimą, numatytą Administracinių teisės pažeidimų kodekso 163¹ straipsnyje (klientų apgaudinėjimas). Pareiškėja buvo nubausta 240 Lt. bauda (~69,50 EUR). Teismas kaip įrodymais rėmėsi, *inter alia*, teisės pažeidimo protokolais, „kontroliniu pirkimu“, trijų policijos pareigūnų, A.D., S.P. ir A.R., parodymais bei pareiškėjos paaiškinimais.

2003 m. liepos 18 d. Vyriausiasis Administracinis Teismas atmetė pareiškėjos skundą dėl žemesnės instancijos teismo sprendimo, *inter alia* konstatuodamas:

„Kontrolinis pirkimas“ nėra prievartinio pobūdžio veiksmas. Atliekant tokį veiksmą nėra suvaržomos žmogaus teisės, todėl tokio veiksmo atlikimo metu gauta informacija nepraranda įrodomosios vertės vien dėl to, kad kontrolinio pirkimo atlikimas nėra reglamentuotas [teisės aktais].“

B. Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika

Pasak Vyriausybės, bylai reikšmingu metu galiojęs Administracinių teisės pažeidimų kodeksas, kiek tai susiję su byla, numatė:

163¹ straipsnis. Pirkėjų ir klientų apgaudinėjimas

„Pirkėjų ir klientų apgaudinėjimas sveriant, padidinant nustatytas prekių ir paslaugų kainas ir tarifus, nesilaikant kainų nurodymo reikalavimų, nustatytų teisės aktuose, arba kitoks jų apgaudinėjimas parduodant prekes ar teikiant paslaugas, užtraukia baudą įmonių darbuotojams, taip pat individualia veikla besiverčiantiems fiziniams asmenims nuo dvidešimties iki penkių šimtų litų ir pareigūnams – nuo vieno šimto iki vieno tūkstančio litų. <...>“

256 straipsnis. Įrodymai

„Įrodymai administracinio teisės pažeidimo byloje yra bet kurie faktiniai duomenys, kuriais remdamiesi organai (pareigūnai) nustato, ar yra padarytas administracinis teisės pažeidimas, ar jo nėra, ar dėl jo padarymo tas asmuo kaltas, ir kitokias aplinkybes, turinčias reikšmės bylai teisingai išspręsti.

Šie duomenys nustatomi tokiomis priemonėmis: administracinio teisės pažeidimo protokolu, nuotraukomis, garso ar vaizdo įrašais, liudytojų parodymais, nukentėjusiojo ir teisės pažeidėjo paaiškinimais, daiktų ir dokumentų paėmimo protokolu ir kitokiais dokumentais“.

Pasak pareiškėjos, bylai reikšmingu metu galiojusio Administracinių teisės pažeidimų kodekso 314 straipsnis numatė, kad jeigu asmuo nesumoka baudos, jos išieškojimas gali būti nukreiptas į to asmens asmeninį turtą arba bauda gali būti pakeista viešaisiais darbais. Jeigu nei viena iš šių alternatyvų negali būti įgyvendinta, gali būti skiriamas ne ilgesnis kaip trisdešimties parų areštas. Tokio arešto vietą nustato policijos įstaigos (minėto kodekso 338 straipsnis).

Bylai reikšmingu metu Policijos veiklos įstatymas, kiek tai susiję su byla, numatė:

5 straipsnis. Policijos uždaviniai

„1. Pagrindiniai policijos uždaviniai yra:

1) žmogaus teisų ir laisvių apsauga

<...>

4) nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencija;

5) nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas ir tyrimas; <...>

20 straipsnis. Policijos pareigūno teisės atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas

„Policijos pareigūnas, tirdamas nusikalstamas veikas ar turėdamas duomenų, kad tokia veika yra rengiama, daroma ar buvo padaryta, teisės aktų nustatyta tvarka ir pagrindais turi teisę:

1) tikrinti visų rūšių įmonių, įstaigų bei organizacijų ūkinę ir komercinę bei finansinę ar kitokią veiklą, materialinių vertybių, prekių saugojimo būklę, jų įgijimo, gamybos, naudojimo ir realizavimo teisėtumą <...>;

<...>

3) <...> atlikti <...> matavimus <...>; atlikti apžiūrą, susipažinti ir paimti <...> žaliavos, produkcijos, prekių pavyzdžius [ar] kitus daiktus; <...>;

4) gauti iš vadovų, pareigūnų ir kitų materialiai atsakingų asmenų duomenis ir paaiškinimus dėl pažeidimų ar nusikalstamų veikų;

<...>

6) įeiti į visų rūšių įmonių, įstaigų, organizacijų patalpas jų darbo metu <...>;

7) pagal savo kompetenciją vykdyti operatyvinę veiklą, tirti baudžiamąsias bylas <...> bei atlikti kitus įstatymų bei kitų teisės aktų nustatytus veiksmus“.

SKUNDAI

Remdamasi Konvencijos 6 ir 13 straipsniais, pareiškėja skundėsi, kad bylos nagrinėjimas buvo neteisingas, kadangi policijos pareigūnai sukurstė ją padaryti teisės pažeidimą „kontrolinio pirkimo“ būdu, kuris nereglamentuojamas jokiais nacionaliniais teisės aktais. Pareiškėja skundėsi ir dėl to, kad policijos pareigūnai bei teismai netinkamai vertino bylos faktus, nes pareiškėja pardavė alkoholio tiek, kiek buvo nurodyta.

TEISĖ

Pagal Konvencijos 6 straipsnį pareiškėja skundėsi, kad bylos nagrinėjimas buvo neteisingas, kadangi policijos pareigūnai sukurstė ją padaryti teisės pažeidimą „kontrolinio pirkimo“ būdu, kuris nereglamentuojamas jokiais vidaus teisės aktais. Pareiškėja skundėsi ir dėl to, kad policijos pareigūnai bei teismai netinkamai vertino bylos faktus, nes pareiškėja pardavė alkoholio tiek, kiek buvo nurodyta.

Konvencijos 6 straipsnio atitinkamos nuostatos numato:

„1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens <...> jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą <...> teisingai išnagrinėtų <...> teismas. <...>”

Pareiškėja taip pat rėmėsi Konvencijos 13 straipsniu, užtikrinančiu teisės į teisinę gynybos priemonę Konvencijoje įtvirtintų nuostatų pažeidimo atveju. Tačiau, Teismas pažymi, kad skundu pagal šią nuostatą pareiškėja iš esmės siekia peržiūrėti bylos baigtį, bet šis Teismas nėra dar viena apeliacinė instancija tokio skundo atžvilgiu. Todėl siūloma apsiriboti bylos nagrinėjimu aukščiau minėto 6 straipsnio 1 dalies pagrindu.

Vyriausybė tvirtino, kad šioje byloje Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis yra netaikytina, kadangi, Vyriausybės nuomone, byla nėra susijusi su baudžiamojo kaltinimo klausimo sprendimu (plg. *Engel and Others v. Netherlands*, 1976-06-08, Series A, no. 22, § 82). Pareiškėja padarė administracinį teisės pažeidimą ir buvo nubausta bauda, tačiau šia sankcija daugiau buvo siekiama atgrasyti visuomenę nuo neteisėtų veiksmų, nei nubausti pareiškėją. Vyriausybė teigė, kad baudos nesumokėjimo atveju jos nebuvo galima pakeisti laisvės atėmimo bausme; be to, paskirta bauda buvo nedidelė, sudaranti tik 20% tuo metu fiksuojamo vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio (cf. *Ziliberg v. Moldavia*, no. 61821/00, 2005-02-01, § 34). Todėl administracinis teisės pažeidimas nepatenka į baudžiamosios teisės reguliuojamą sritį. Taigi pareiškimas yra *ratione materiae* nesuderinamas su Konvencijos nuostatomis 35 straipsnio 3 dalies prasme.

Pareiškėja šiuos argumentus ginčijo, *inter alia* teigdama, kad kaltinimas jai buvo aiškiai baudžiamojo pobūdžio, atsižvelgiant į jai skirtos baudos,

kuri, pareiškėjos teigimu, nesumokėjimo atveju galėjo būti pakeista laisvės atėmimo bausme pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 314 straipsnį, baudžiamąjį elementą (žr. „Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika“ pirmiau). Be to, Teismui pateiktoje pozicijoje Vyriausybė citavo Policijos veiklos įstatymo 20 straipsnį, numatantį teisėtus policijos veiksmus tiriant nusikalstamas veikas (o ne administracinius teisės pažeidimus). Bauda pareiškėjai reiškė sunkią finansinę nuobaudą, kuri prilygo visam pareiškėjos mėnesiniam atlyginimui tuo metu. Tą patvirtina įmonės balansas, parodantis, kad baro veikla tuo metu buvo visiškai nepelninga. Todėl baudžiamojo kaltinimo sąvoka neturi apsiriboti Baudžiamajame kodekse numatytais nusikalstamomis veikomis ir taip pat turi būti taikoma administraciniams teisės pažeidimams, kaip kad šios bylos atveju.

Teismas primena, kad Konvencijos 6 straipsnio taikymas yra vertintinas pagal 3 kriterijus, suformuluotus aukščiau minėtame *Engel* bylos sprendime (§§ 82 ir 83; taip pat žr. *Jussila v. Finland*, [GC], no. 73053/01, §§ 30-31, ECHR 2006):

- teisinis pažeidimo klasifikavimas pagal vidaus teisę,
- pažeidimo pobūdis ir
- galimos bausmės pobūdis bei griežtumo laipsnis, kuri asmeniui galėjo būti skirta

Šioje byloje Teismas pažymi, kad klientų apgaudinėjimo teisės pažeidimas yra numatytas Administracinių teisės pažeidimų kodekse, o ne Baudžiamajame kodekse. Tačiau pažeidimo kvalifikavimas nacionalinėje teisėje nėra lemiamas (*Kadubec v. Slovakia*, 1998-09-02, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VI, § 51). Teismo nuomone, teisės pažeidimo pobūdis aiškiai turėjo baudžiamąją atspalvį, o baudos pobūdis buvo atgrasantis ir baudžiamasis, ypač atsižvelgiant į pareiškėjos pabrėžiamą baudos nesumokėjimo galimų pasekmių sunkumą. Todėl Teismas konstatuoja, kad klientų apgaudinėjimas patenka į baudžiamosios teisės reguliuojamą sritį ir Konvencijos 6 straipsnis yra taikytinas šioje byloje.

Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjos bylos nagrinėjimas buvo teisingas. Ji turėjo visas galimybes ginčyti įrodymus ir pateikti savo poziciją dėl bylos aplinkybių. Teismai kruopščiai išnagrinėjo įrodymų visumą, įskaitant atitinkamų policijos pareigūnų parodymus ir pareiškėjos paaiškinimus. Kontrolinis pirkimas buvo teisėta įrodymų rinkimo priemonė, dėl kurios reglamentavimo ir vertinimo turi spręsti nacionalinės institucijos. Todėl pareiškimas yra aiškiai nepagrįstas Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies prasme.

Pareiškėja teigė, kad ji buvo neteisingai apkaltinta, remiantis įrodymais, kurie buvo neteisėtai gauti policijos pareigūnui A.D. sukursčius ją padaryti teisės pažeidimą (plg. *Teixeira de Castro v. Portugal*, 1998-06-09, *Reports* 1998-IV). Tačiau policijos įgaliojimai administracinių teisės pažeidimų

atžvilgiu nebuvo reglamentuojami. Todėl nebuvo garantijų, apsaugančių nuo galimo piktnaudžiavimo taikant slaptas priemones (cf. *mutatis mutandis* pagal Konvencijos 8 straipsnį byloje *Kopp v. Switzerland*, 1998-03-25, *Reports* 1998-II, §§ 62-75). Nepakankamas policijos veiklos reglamentavimas šioje srityje prieštarauja bendroms Lietuvos Respublikos Vyriausybės pareigoms pagal Konvencijos 1 straipsnį.

Be to, pareiškėja skundėsi, kad nacionaliniai teismai, vertindami įrodymus, pažeidė šalių lygiateisiškumo principą, kadangi policijos parodymams buvo teikiama žymiai daugiau reikšmės. Vietoj dviejų kitų policijos pareigūnų A.D. turėjo pakviesti procesui nešališkus liudytojus, kad būtų užtikrintas proceso teisėtumas. Be to, pareiškėja nacionaliniams teismams buvo pateikusi raštišką eksperto liudijimą, kad pareiškėjos alkoholio matuojamoji stiklinė atitinka reikalaujamas normas, o policijos matuojamosios stiklinės atitiktis normoms nebuvo patvirtinta.

Teismas dar kartą pakartoja, kad veikti kaip apeliacinis ar „ketvirtosios instancijos“ teismas, sprendimų atžvilgiu, nėra Teismo užduotis pagal Konvenciją. Būtent nacionaliniams teismams priskiriamas atitinkamų procesinės ir materialinės teisės normų aiškinimo ir taikymo vaidmuo. Be to, nacionaliniai teismai gali geriau vertinti liudytojų patikimumą bei įrodymų tinkamumą (tarp daugelio kitų šaltinių žr. byloje *Timofejev v. Russia*, no. 58263/00, 2002-09-05). Teismo užduotis yra nustatyti viso ginčijamo proceso atitiktį Konvencijos 6 straipsniui.

Teismas išnagrinėjo pareiškėjos skundą, kad policija neturėjo teisėtų įgaliojimų atlikti kontrolinį pirkimą, kadangi tokie veiksmai, kaip nurodė Vyriausiasis Administracinis Teismas, nebuvo reglamentuojami jokiais nacionaliniais teisės aktais. Pareiškėja teigė, kad tokiu būdu gauti įrodymai turi būti paskelbti nepriimtinais. Teismas pabrėžė, kad nacionaliniais teisės aktais nereglamentuotas kontrolinis pirkimas ir jo metu surinkti įrodymai gali būti kritikuotini, tačiau tai neleidžia daryti išvados, kad dėl konkretaus pirkimo nereglamentavimo šiuo konkrečiu atveju policijos pareigūnų veiksmai buvo neteisėti ar savavališki. Policijos veiklos įstatymas suteikė bendro pobūdžio teisę policijos pareigūnams aiškintis nusikalstamas veikas, tirti ir rinkti įrodymus, juo labiau, kad pareiškėja pati akcentavo, jog jos padarytas teisės pažeidimas (klientų apgaudinėjimas), nors ir kvalifikuojamas kaip administracinis, iš esmės yra baudžiamojo pobūdžio. Be to, nacionaliniai teismai galėjo geriau nuspręsti dėl tokių įrodymų tinkamumo pareiškėjos byloje.

Teismas taip pat nenustatė, kad pareiškėja buvo sukurstyta padaryti teisės pažeidimą tokiu būdu prieštaraujant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo praktikai. Teismas anksčiau yra pasmerkęs tam tikrus kurstymo policijos veiksmus, kai visas kontekstas buvo neteisėtas, pavyzdžiui, policijos dalyvavimas prekyboje narkotikais (pirmiau minėta byla *Teixeira de Castro v. Portugal*) arba oficialių dokumentų klastojimas (*Lenkauskienė v. Lithuania*, (dec.), no. 6788/02, 2008-05-20), ir atitinkami policijos

pareigūnai patys būtų buvę kalti dėl nusikalstamos veikos, jeigu jų slapta veikla nebūtų sankcionuota. Tačiau šioje byloje pareigūnas A.D. teisėtai pirkė alkoholį pareiškėjos bare kaip bet kuris kitas eilinis pilietis. Kaip nustatė nacionaliniai teismai, būtent pareiškėja elgėsi neteisėtai, parduodama pareigūnui mažesnę kiekį alkoholio nei jis buvo užsakęs. Teismas nemano, kad toks policijos vaidmuo yra piktnaudžiavimu ir savivale pasižymintis įtariamos nusikalstamos veiklos tyrimo metodas (cf., *mutatis mutandis*, *Eurofinacom v. France*, (dec.), no. 58753/00, ECHR 2004-VII).

Be to, Teismas pažymi, kad šis atvejis skiriasi nuo kitų pareiškimų, susijusių su kontroliniais pirkimais, atliktais policijos liepimu veikiančių trečiųjų asmenų, vykdančių neteisėtą prekybą narkotikais (cf. *Vanyan v. Russia*, no. 53203/99, 2005-12-15; *Chudobin v. Russia*, no. 59696/00, §§ 128-137, ECHR 2006-... (ištraukos)). Teismas dar kartą pabrėžia, kad šioje byloje policijos pareigūnų atliktas kontrolinis pirkimas buvo teisėtas ir banalus veiksmas, į kurį pareiškėja atsakė neteisėtu būdu.

Galiausiai, Teismas išnagrinėjo pareiškėjos skundą, kad nacionaliniai teismai jos byloje pažeidė šalių lygiateisiškumo principą, tačiau konstatavo, kad šis skundas yra nepagrįstas. Teismas dar kartą pakartoja, kad nacionaliniai teismai gali geriau vertinti šioje byloje surinktų įrodymų leistinumą, objektyvumą ir patikimumą. Pareiškėja turėjo galimybę ginčyti šiuos įrodymus ir jų gavimo būdą. Ji galėjo skųstis dėl sukurstymo, pateikti klausimus atitinkamiems policijos pareigūnams ir ginčyti jų parodymų dėl kontrolinio pirkimo tikslumą. Galiausiai, pareiškėja turėjo galimybę pateikti savo poziciją dėl bylos aplinkybių.

Šiomis aplinkybėmis, Teismas konstatuoja, kad ši byla neatskleidžia jokių Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimų ir todėl skundas turi būti atmestas kaip aiškiai nepagrįstas pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis. Todėl Konvencijos 29 straipsnio 3 dalies taikymas yra nutraukiamas.

Dėl šių priežasčių Teismas vienbalsiai,

Skelbia pareiškimą nepriimtiniu.

Sally DOLLÉ
Kanclerė

Françoise TULKENS
Pirmininkė